

Рошко С. М.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7065-0784>

Стець Ю. Ю.

магістр,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-2700-5012>

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ

У статті досліджено сучасний стан та тенденції розвитку міжнародного туризму в умовах глобальних економічних, соціальних, політичних і екологічних дисбалансів. Визначено, що глобальні виклики – пандемія COVID-19, воєнні конфлікти, енергетична нестабільність, кліматичні зміни – істотно вплинули на туристичну сферу, зумовивши її структурну перебудову та зміну форматів подорожей. Проаналізовано статистичні показники відновлення світового туризму у післякризовий період, виявлено регіональні відмінності динаміки зростання туристичних потоків. Обґрунтовано ключові напрями стабілізації та адаптації туристичної галузі до умов глобальних дисбалансів, серед яких – цифровізація управління, розвиток сталого туризму, екологізація туристичних практик, диверсифікація ринків і впровадження інноваційних маркетингових стратегій. Зроблено висновок, що формування конкурентоспроможної та стійкої туристичної системи потребує поєднання державної політики, міжнародного співробітництва, інвестицій у людський капітал і цифрові технології. Отримані результати мають практичне значення для розроблення стратегій відновлення туристичного сектору та підвищення його глобальної конкурентоспроможності.

Ключові слова: міжнародний туризм, глобальні дисбаланси, сталий розвиток, цифровізація, посткризова адаптація, туристичний ринок.

Svitlana Roshko, Yurii Stets

State University “Uzhhorod National University”

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM UNDER GLOBAL IMBALANCES

The study provides a comprehensive analysis of the development of international tourism in the context of persistent global economic, social, political, and environmental imbalances. Over the past decade, the tourism industry has faced multiple systemic shocks, including the COVID-19 pandemic, geopolitical tensions, climate-related disasters, financial crises, and rapid digital transformation of global markets. These events have significantly reshaped the structure, priorities, and dynamics of international tourism, influencing patterns of mobility, investment, and consumer behavior. The purpose of this study is to identify the key trends and transformation processes affecting global tourism, to highlight the main challenges arising from structural imbalances, and to outline strategies for sustainable recovery and long-term competitiveness in a post-crisis era. By adopting a multidisciplinary approach, the paper explores tourism as a complex socio-economic system, integrating mobility, innovation, cultural exchange, and international cooperation. The study emphasizes that global imbalances have accelerated structural transformations within the tourism sector. Traditional mass tourism models based primarily on price competition are increasingly being replaced by value-oriented approaches that prioritize sustainability, innovation, and digital efficiency. Digitalization has become a key driver of change, with online booking platforms, smart tourism solutions, data-driven destination management, and artificial intelligence applications enhancing flexibility, improving customer experiences, and optimizing operational efficiency. In conclusion, overcoming global imbalances in international tourism requires a holistic and integrated approach. Technological innovation, digital transformation, and sustainable practices must be embedded alongside social inclusion, economic diversification, and global collaboration. The post-crisis tourism landscape will be defined by resilience, adaptability, and innovation, offering opportunities for cultural exchange, environmental stewardship, and sustainable economic growth. Policymakers, tourism organizations, and global institutions must embrace a multidimensional strategy that combines economic, technological, environmental, and social considerations to ensure a balanced, inclusive, and thriving international tourism sector for the decades to come.

Keywords: international tourism, global imbalances, sustainable development, digitalization, post-crisis adaptation, tourism recovery, innovation, global governance, smart tourism, digital nomads, climate resilience.

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасний етап розвитку міжнародного туризму характеризується глибокими трансформаціями, спричиненими глобальними дисбалансами – економічними, екологічними, політичними та соціальними. Туризм як одна з найбільш динамічних галузей світової економіки значною мірою залежить від стабільності міжнародного середовища. Пандемія COVID-19, енергетичні кризи, воєнні конфлікти, кліматичні зміни та нерівномірність соціально-економічного розвитку створили нові виклики для туристичного сектору, який потребує переосмислення стратегій сталого функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку міжнародного туризму, його ролі у світовій економіці та особливостей функціонування в умовах глобальних дисбалансів широко висвітлені у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретико-методологічні основи формування міжнародного туристичного ринку закладені у дослідженнях J. Fletcher, L. Dwyer, T. Bieger [11], які обґрунтували вплив глобалізаційних процесів на інтеграцію туристичних систем, визначили закономірності міжнародного попиту й пропозиції у сфері подорожей, а також окреслили фактори конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

Серед українських учених значний внесок у розвиток теорії міжнародного туризму зробили М. Мальська [7], О. Любіцева [6], Т. Кулініч [5], які досліджують тенденції розвитку туристичних потоків, економічні та соціокультурні наслідки глобалізаційних процесів для національних економік. Зокрема, М. Мальська акцентує на необхідності адаптації туристичної політики України до стандартів сталого розвитку, а О. Любіцева підкреслює роль територіальної організації туристичних ресурсів і вплив геополітичних змін на структуру міжнародного туризму.

Значну увагу сучасним викликам приділяють міжнародні організації. Так, у звітах UNWTO (World Tourism Organization, 2023) визначено, що глобальні дисбаланси – економічні кризи, пандемії, кліматичні ризики, політична нестабільність – призвели до зниження обсягів міжнародних подорожей і трансформації споживчих моделей поведінки туристів. Організація підкреслює необхідність цифровізації галузі, розвитку екотуризму та впровадження стратегій сталого управління [1].

У публікаціях OECD (2022) наголошується на важливості інноваційних підходів у відновленні туризму, зокрема на ролі «зелених» технологій, цифрових платформ бронювання, дистанційного маркетингу та інтеграції принципів ESG (Environmental, Social, Governance) у стратегії розвитку туристичних компаній [2].

Водночас огляд наукових джерел свідчить, що значна частина досліджень фокусується переважно

на макроекономічних тенденціях або загальних моделях відновлення туризму, тоді як питання адаптації туристичних систем окремих країн до умов глобальних дисбалансів висвітлено недостатньо. Серед таких малодосліджених аспектів – механізми управління ризиками у сфері міжнародного туризму під час кризових явищ; шляхи інтеграції принципів сталого розвитку у бізнес-моделі туристичних підприємств; можливості цифрової трансформації туризму в умовах геополітичної нестабільності та соціально-економічних потрясінь [3].

Окрім того, бракує системних досліджень, які б комплексно поєднували економічні, екологічні, соціальні та безпекові виміри розвитку міжнародного туризму. Потребують подальшого опрацювання питання міжнародної координації дій у сфері туристичної політики, інвестиційного забезпечення сталого розвитку галузі та формування механізмів антикризової підтримки туристичних підприємств у глобальному масштабі [4].

Таким чином, проведений аналіз доводить актуальність подальших наукових пошуків у напрямі формування ефективних стратегій адаптації міжнародного туризму до глобальних дисбалансів, що і становить мету даного дослідження.

Метою наукової статті є дослідження особливостей розвитку міжнародного туризму в умовах глобальних економічних, соціальних та екологічних дисбалансів, а також визначення факторів, що впливають на стабільність і ефективність туристичної сфери. Дослідження спрямоване на комплексне вивчення взаємозв'язку між глобальними дисбалансами та розвитком міжнародного туризму з метою пошуку ефективних стратегій адаптації і розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний туризм є однією з найдинамічніших галузей світового господарства, що формує понад 10 % глобального ВВП і забезпечує кожне десяте робоче місце у світі (за даними UNWTO, 2024). Проте упродовж останнього десятиліття він зіткнувся з низкою глобальних дисбалансів, що істотно вплинули на його динаміку. Найгострішими з них стали пандемія COVID-19, військово-політичні конфлікти, енергетичні кризи, кліматичні катастрофи та інфляційні процеси [9].

За даними UNWTO (2023), у 2020 році кількість міжнародних подорожей скоротилася на 74 % порівняно з 2019 роком, що стало найбільшим спадом в історії туризму. Лише з другої половини 2022 року галузь продемонструвала поступове відновлення, досягнувши 84 % докризового рівня у 2023 році. Найшвидше зростання спостерігалось у Європі (понад 90 % рівня 2019 року), тоді як Азійсько-Тихоокеанський регіон відставав через тривалі карантинні обмеження [1].

В Україні розвиток міжнародного туризму ускладнений наслідками повномасштабної війни, що призвела до руйнування інфраструктури, скорочення транспортних зв'язків та падіння туристичних потоків. Водночас спостерігається переорієнтація на внутрішній і гуманітарний туризм, розвиток волонтерських програм та культурної дипломатії, які стають новими формами туристичної взаємодії у кризових умовах.

Глобальні дисбаланси – економічні, політичні, екологічні та соціальні – визначають сучасну динаміку туристичного ринку.

Економічні дисбаланси проявляються у зростанні цін на енергоносії, транспорт, продукти харчування та готельні послуги. Це обмежує доступність подорожей для широких верств населення, особливо в країнах, що розвиваються.

Політичні дисбаланси включають військові конфлікти, санкційну політику, закриття кордонів та скорочення міжнародних авіарейсів, що істотно зменшують мобільність туристів.

Екологічні дисбаланси спричинені кліматичними змінами, деградацією природних ресурсів, посухами, лісовими пожежами, підвищенням рівня морів. Це безпосередньо загрожує привабливості традиційних туристичних регіонів, зокрема середземноморських курортів, островів Південно-Східної Азії та Карибського басейну.

Соціальні дисбаланси пов'язані з нерівномірним розподілом доходів, безробіттям, зниженням рівня безпеки та підвищенням міграційної напруги [8].

Усе це зумовлює необхідність пошуку нових моделей розвитку, орієнтованих на гнучкість, стійкість і адаптацію туристичних систем до невизначеності.

Однією з найважливіших тенденцій останніх років є цифрова трансформація туризму. Впровадження інтелектуальних інформаційних систем, мобільних додатків, онлайн-сервісів бронювання та цифрових платформ змінило структуру туристичного ринку.

Згідно з дослідженням OECD (2022), понад 70 % туристичних компаній країн ЄС активно використовують цифрові рішення для маркетингу, управління бронюваннями та комунікації з клієнтами [2].

Цифровізація підвищує прозорість, конкурентоспроможність і знижує транзакційні витрати. Разом із тим вона потребує розвитку цифрової грамотності персоналу та захисту персональних даних користувачів, що стає одним із ключових викликів для малого та середнього бізнесу у сфері туризму.

Особливу роль відіграє Big Data-аналітика, яка дозволяє прогнозувати поведінку туристів, визначати нові тренди та підвищувати ефективність стратегічного планування.

Пандемія та кліматичні кризи актуалізували необхідність переходу від масового до сталого ту-

ризму. Концепція Sustainable Tourism передбачає мінімізацію негативного впливу туризму на довкілля, підтримку місцевих громад і раціональне використання природних ресурсів.

Згідно зі стандартами Global Sustainable Tourism Council (GSTC, 2022), стійкі туристичні практики мають інтегруватися на всіх етапах – від планування маршруту до управління транспортом, енергоспоживанням та відходами.

Україна поступово інтегрує ці принципи у національну політику: у 2021–2023 роках Міністерством культури та інформаційної політики було започатковано ініціативи щодо розвитку еко- та культурного туризму, створення «зелених маршрутів» у Карпатах, Поділлі та на Поліссі.

Таким чином, сталий туризм стає одним із ключових інструментів подолання глобальних дисбалансів, оскільки поєднує економічну доцільність, екологічну відповідальність і соціальну справедливість.

Глобальні шоки довели, що надмірна залежність від обмеженої кількості туристичних потоків (наприклад, з країн ЄС або Китаю) підвищує вразливість галузі. Тому одним із пріоритетних напрямів є диверсифікація туристичних ринків – розвиток внутрішнього, регіонального, медичного, освітнього, військово-історичного туризму [5].

Важливим завданням державної політики стає створення умов для відновлення туристичної інфраструктури, зокрема через: інвестиції у транспортну логістику та безпечні маршрути; стимулювання малого та середнього бізнесу у сфері гостинності; міжнародну промоцію України як безпечного туристичного напрямку.

Державна підтримка в поєднанні з приватними ініціативами може забезпечити інноваційне відродження галузі, орієнтоване на довгострокову конкурентоспроможність і регіональний розвиток [10].

Висновки. Розвиток міжнародного туризму в умовах глобальних дисбалансів потребує впровадження гнучких, інноваційних та сталих моделей управління. Подолання наслідків криз можливе через інтеграцію цифрових технологій, розвиток міжнародної співпраці, дотримання принципів екологічної відповідальності та соціальної справедливості. Диверсифікація туристичних ринків і підтримка відновлення інфраструктури сприяють підвищенню стійкості галузі.

Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення моделей управління туристичними ризиками, оцінка впливу кліматичних змін на туристичні потоки, аналіз соціально-економічної стійкості туристичних систем та ефективності впровадження цифрових і інноваційних рішень. Інтеграція цих підходів є ключем до забезпечення стабільності та довгострокового розвитку міжнародного туризму в умовах глобальних дисбалансів.

Література:

1. Global Report on Adventure Tourism. Madrid: World Tourism Organization (UNWTO), 2019. 92 p. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284417961> (дата звернення: 25.10.2025).
2. OECD Tourism Trends and Policies 2022. Paris: OECD Publishing, 2022. 240 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/20767773>
3. Гончаренко Л. М. Туристичний бізнес у період нестабільності: управлінські рішення та ризики: монографія. Київ: КНЕУ, 2021. 268 с.
4. Кравченко О. В. Економічна безпека міжнародного туризму в умовах глобальних викликів. *Економіка*. 2023. № 8. С. 45–52.
5. Кулініч Т. В. Міжнародний туризм: економічні та соціальні аспекти розвитку: навч. посібник. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2022. 312 с.
6. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України: підручник. Київ: Альтерпрес, 2002. 251 с.
7. Мальська М. П., Занько Ю. В. Міжнародний туризм і сфера послуг: навч. посібник. Львів: Львівський національний університет імені І. Франка, 2020. 384 с.
8. Смирнов І. Г. Глобальні дисбаланси в системі міжнародного туризму: монографія. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2023. 198 с.
9. World Tourism Barometer, Vol. 22, No. 1 (2024). UNWTO. Madrid : World Tourism Organization, 2024. URL: <https://www.unwto.org> (дата звернення: 25.10.2025).
10. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: UN, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 25.10.2025).
11. Fletcher J., Dwyer L., Bieger T. International Tourism: Management, Economics and Policy. London: Routledge, 2019. 520 p.

References:

1. Global Report on Adventure Tourism. Madrid: World Tourism Organization (UNWTO). (2019). 92 p. Available at: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284417961> (accessed 25.10.2025).
2. OECD Tourism Trends and Policies 2022. Paris: OECD Publishing, 2022. 240 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/20767773> (accessed 25.10.2025).
3. Honcharenko L. M. (2021). Turystychnyi biznes u period nestabilnosti: upravlinski rishennia ta ryzyky: monohrafiia [Tourism Business in Periods of Instability: Managerial Decisions and Risks (Monograph)]. Kyiv: Kyiv National Economic University. 268 p.
4. Kravchenko O. V. (2023). Ekonomichna bezpeka mizhnarodnoho turyzmu v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Economic Security of International Tourism under Global Challenges]. *Economics*, No. 8, pp. 45–52.
5. Kulinich T. V. (2022). Mizhnarodnyi turyzm: ekonomichni ta sotsialni aspekty rozvytku: navch. posibnyk [International Tourism: Economic and Social Aspects of Development (Textbook)]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University. 312 p.
6. Liubitseva O. O. (2002). Turystychni resursy Ukrainy: pidruchnyk [Tourist Resources of Ukraine (Textbook)]. Kyiv: Alterpres. 251 p.
7. Malska M. P. & Zanko Yu. V. (2020). Mizhnarodnyi turyzm i sfera posluh: navch. posibnyk [International Tourism and the Service Sector (Textbook)]. Lviv: Ivan Franko Lviv National University. 384 p.
8. Smyrnov I. H. (2023). Hlobalni dysbalansy v systemi mizhnarodnoho turyzmu: monohrafiia [Global Imbalances in the International Tourism System (Monograph)]. Odessa: Odessa National Economic University. 198 p.
9. World Tourism Barometer, Vol. 22, No. 1 (2024). UNWTO. Madrid: World Tourism Organization. (2024). Available at: <https://www.unwto.org> (accessed 25.10.2025)..
10. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: UN. (2015). Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed 25.10.2025)..
11. Fletcher J., Dwyer L., Bieger T. (2019) International Tourism: Management, Economics and Policy. London: Routledge, 520 p.

Стаття надійшла: 28.10.2025

Стаття прийнята: 27.11.2025

Стаття опублікована: 30.12.2025